

**ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ:
ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ****INTERFERENCE WITH PRIVATE COMMUNICATION:
CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

Дедюєва Н.В., студентка III курсу факультету міжнародного та європейського права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджено такий вид негласних слідчих (розшукових) дій як втручання у приватне спілкування. Зокрема, увагу акцентовано на аналізі законодавчого визначення приватного спілкування та його складових, таких як фізичні та юридичні умови передання та збереження інформації. Крім цього, було розглянуто рішення Верховного Суду США «*Katz v. United States*», з якого найважливішими положеннями для проведеного дослідження стало виокремлення двох вимог задля визнання спілкування «приватним»: особа повинна продемонструвати суб'єктивне очікування на приватність, а також це очікування має бути таким, яке суспільство готове визнати виправданим в конкретних обставинах. В ході вивчення даного питання, було виокремлено основні фактори, які складають обсяг «негласного» характеру державного втручання у приватне спілкування осіб.

Основну увагу приділено аналізу положень статті 8 Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ), в тому числі з огляду на їх тлумачення Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд). Зокрема, через аналіз низки рішень Суду, було зроблено спробу встановити обсяг поняття «приватне життя», а також визначити що собою являє «кореспонденція» та які можуть існувати форми втручання у приватне спілкування. Визначено основні вимоги, за наявності яких, відповідно до ЄКПЛ, може здійснюватись обмеження права на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції, а також зроблена спроба розкрити їх зміст. До вищезазначених вимог віднесено чітке фіксування підстав втручання у національному законодавстві держави, якість закону та необхідність в демократичному суспільстві.

Аналіз положень Кримінального процесуального кодексу України, дозволив дійти висновку, що вітчизняне законодавство відповідає вимогам статті 8 ЄКПЛ. Визначено також підстави втручання у приватне спілкування, які в свою чергу розподілені на фактичні та юридичні. Насамкінець, виправданість у демократичному суспільстві, як вимога для обмеження конвенційного права, була пояснена необхідністю ефективного розслідування та притягнення до відповідальності за тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Ключові слова: кримінальне провадження, негласні слідчі (розшукові) дії, втручання у приватне спілкування, приватне життя, кореспонденція, якість закону, необхідність у демократичному суспільстві.

The article examines such type of covert investigative (detective) actions as interference with private communication. In particular, the author focuses on the analysis of the legislative definition of private communication and its components, such as physical and legal conditions for the transmission and storage of information. In addition, the author analyzed the decision of the U.S. Supreme Court “*Katz v. United States*”, from which the most important provisions for the study were the identification of two requirements for the recognition of communication as “private”: a person must demonstrate a subjective expectation of privacy, and this expectation must be one that society is willing to recognize as justified in specific circumstances. In the course of studying this issue, the author identifies the main factors that make up the scope of the “covert” nature of state interference with private communication.

The main attention is paid to the analysis of the provisions of Article 8 of the European Convention on Human Rights (hereinafter – ECHR), including in view of their interpretation by the European Court of Human Rights (hereinafter – ECHR, the Court). In particular, by analyzing a number of the Court’s judgments, an attempt was made to establish the scope of the concept of “private life”, as well as to determine what constitutes “correspondence” and what forms of interference with private communication may exist. The author identifies the main requirements under which, in accordance with the ECHR, the right to respect for private and family life, home and correspondence may be restricted, and also attempts to reveal their content. The above requirements include a clear statement of the grounds for interference in the national legislation of the state, the quality of the law and the need for it in a democratic society.

The analysis of the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine has led to the conclusion that domestic legislation meets the requirements of Article 8 of the ECHR. The author also identified the grounds for interference with private communication, which in turn are divided into factual and legal. Finally, justification in a democratic society, as a requirement for limiting the Convention right, was explained by the need for effective investigation and prosecution of grave and especially grave crimes.

Key words: criminal proceedings, covert investigative (detective) actions, interference with private communication, private life, correspondence, quality of law, necessity in a democratic society.

Постановка проблеми. У сучасному світі приватність у житті будь-якої особи стає все більш вразливою перед обличчям технологічного прогресу, а тому питання втручання у приватне спілкування в кримінальному процесі набуває особливої актуальності. Хоча забезпечення національної безпеки та боротьби зі злочинністю вимагає використання всіх доступних методів, в тому числі й втручання у процес особистого спілкування, такі дії можуть порушувати право громадян на приватне життя, яке в свою чергу є фундаментальним і гарантованим міжнародними актами та національним законодавством. Актуальність дослідження пояснюється певною недосконалістю вітчизняного законодавства в сфері інституту негласних слідчих (розшукових) дій, а також взятим Україною на себе зобов’язанням щодо наближення власного законодавства до права Європейського Союзу. З огляду на обидва ці фактори, розуміння втручання у приватне спілкування може бути покращене шляхом аналізу рішень Європейського суду з прав людини з цього питання.

Аналіз останніх досліджень. Питання проведення НС(Р)Д завжди становило значний науковий інтерес для українських дослідників. Питанням втручання у приватне спілкування в межах кримінального провадження займалися, зокрема, Білчак О.А., Паршутін А.Б., Перепелиця С.І., Уваров В.Г., Удовенко Ж.В. та інші дослідники. Проте, з огляду на розвиток судової практики загалом, та практики ЄСПЛ, зокрема, окреслене питання не перестає бути актуальним та потребувати наукового аналізу.

Мета статті. Метою даного дослідження є визначення поняття «приватне спілкування» шляхом звернення до вітчизняних наукових праць та зарубіжного досвіду в даному аспекті. Також, в роботі робиться спроба встановити обсяг поняття приватне життя та кореспонденція, задля кращого розуміння гарантій, які надаються особі у виключних випадках втручання у приватне спілкування. В статті проаналізовано умови обмеження права на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції з огляду на рішення

Європейського суду з прав людини та положення вітчизняного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Слідчі (розшукові) дії є такими діями, що спрямовані на отримання чи збирання доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Відповідно до статті 246 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК), негласні слідчі (розшукові) дії (далі НС(Р)Д) – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню. Щодо підстав проведення, то НСРД проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [1].

Невтручання у приватне спілкування закріплене у статті 31 Конституції України, згідно з якою кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції [2]. Однак, це конституційне право не є абсолютним і може бути обмежено виключно судом і тільки у передбачених законом випадках. Відповідне право також передбачено в статті 14 КПК. Обмеження права на приватне спілкування здійснюється у порядку, передбаченому КПК, а також Інструкцією про організацію проведення НС(Р)Д та використання їх результатів у кримінальному провадженні

Оскільки під час проведення НС(Р)Д, зокрема втручання у приватне спілкування як одного із видів НС(Р)Д, відбувається обмеження Конституційних прав і свобод людини, важливим аспектом є детальна регламентація гарантій щодо винятковості їх проведення. З огляду на це, слід звернути увагу на поняття приватного спілкування у кримінальному провадженні. Перш за все, спілкуванням, з позиції законодавця, є передавання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Приватним спілкуванням вважаються випадки, за яких інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, при яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб [1].

Говорячи про сутність приватного спілкування, необхідно розглянути дві основні категорії, що містяться у законодавчій дефініції – фізичні та юридичні умови. У вітчизняній науці, серед фізичних умов, що можуть забезпечувати захист від втручання в спілкування, на який розраховують його учасники, виокремлюють спеціально обрані учасниками спілкування, місце та час його здійснення; форму спілкування (вербальна, мовою жестів, письмова, графічна); форму обміну інформацією – безпосередня або опосередкована (надсилання листів, бандеролей, посилок, поштових контейнерів, грошових переказів, телеграм, за допомогою інших матеріальних носіїв передавання інформації); технічні засоби дрового та бездротового зв'язку; передавання SMS-, MMS-повідомлень, кодової інформації та її збереження тощо. Під юридичними умовами, що забезпечують приватність спілкування, розуміють гарантоване приписами Конституції України та інших нормативно-правових актів право будь-якої особи на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, невтручання у її особисте та сімейне життя, та можливість обмеження цих прав лише за рішенням суду [3, с. 50].

Як зазначено в частині 4 статті 258 КПК, втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним [1]. Фізичний аспект, згаданий вище, обирається людиною з метою забезпечення впевненості щодо приватності свого спілкування. Доцільним буде згадати справу Верховного суду США «Katz v. United States» [4]. У цій справі Чарльз Кац оскаржував можливість використання записів, отриманих федеральними агентами за допомогою пристроїв для під-

слухування встановлених ззовні телефонної будки в якій він спілкувався, як доказів у справі. Верховний суд США тлумачив Четверту поправку до Конституції США, в якій закріплено право на недоторканість особи, житла, паперів, а також майна від необґрунтованих обшуків та арештів не повинно бути порушено і ордери видаються лише за наявності достатніх підстав, підкріплених присягою або твердженням, з особливим описом місця обшуку, а також осіб або речей, що підлягають вилученню.

Суддя Поттер Стюарт зазначив, що не менше, ніж людина в офісі, в квартирі друга або в таксі, людина в телефонній будці може покладатися на захист Четвертої поправки. Той, хто займає будку, зачинає за собою двері і платить за дзвінок, безумовно, має право розраховувати на те, що слова, які він вимовляє в телефонну трубку, не будуть транслюватися на весь світ. Суддя Джон М. Харлан II висловив важливу думку, з якою слід погодитись і у контексті нашого дослідження. Він зазначив, що існує подвійна вимога: по-перше, особа повинна продемонструвати фактичне (суб'єктивне) очікування на приватність, а по-друге, це очікування має бути таким, яке суспільство готове визнати «розумним» (*тобто виправданим у конкретних обставинах з огляду на місце та спосіб передавання інформації*). Таким чином, дім людини, переважно, є місцем, де вона очікує на приватність, але предмети, дії чи висловлювання, які вона виставляє на огляд сторонніх осіб, не є належно «захищеними», оскільки не було виявлено наміру тримати їх при собі. З іншого боку, розмови на відкритому місці не будуть захищені від підслухування, оскільки очікування приватності за таких обставин було б необґрунтованим [4, § 28].

КПК передбачено вичерпний перелік НС(Р)Д, що є втручанням у приватне спілкування. Зокрема, стаття 258 КПК відносить до них: аудіо-, відеоконтроль особи, арешт, огляд і виліт кореспонденції, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж та зняття інформації з електронних інформаційних систем [1]. Також, важливо, розглянути основні фактори, що складають обсяг «негласного» характеру втручання у приватне спілкування. Паршутін А.Б. виокремлює 3 основних елементи:

- негласного характеру мети (конспіративного доступу до інформації, що передається від однієї особи іншій без її відома;

- негласного використання засобів досягнення мети (спеціальних технічних засобів, програмного забезпечення тощо, відомості про факт та методи застосування яких не підлягають розголошенню);

- необхідності забезпечення негласних умов протидії між суб'єктом (уповноваженим оперативним підрозділом) і об'єктом (особою, що вчинила злочин), що сприятиме отриманню інформації, яка матиме істотне значення для досудового розслідування [5, с. 229–230].

Удовенко Ж. В. зазначає, що «невтручання в особисте і сімейне життя є одним з міжнародних прав людини й громадянина, що відображає право кожного мати власний світ сімейних, інтимних ділових та інших інтересів, що не підлягають контролю з боку держави, суспільства, окремих громадян» [6, с. 6]. Стаття 8 Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ, Конвенція) гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя. Зокрема, частина перша зазначеної статті закріплює, що «кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції» [7]. Оскільки формулювання є загальним, доречно буде звернутися до тлумачення ЄКПЛ, яке згідно із статтею 32 здійснюється Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд). Гарантування прав, передбачених ЄКПЛ, потребують вивчення та використання практики тлумачення Суду окремих положень Конвенції.

В контексті втручання у приватне спілкування, особливий інтерес становить категорія приватного життя

та кореспонденції. ЄСПЛ неодноразово зазначав у своїх рішеннях, що обсяг поняття «приватне життя» є вкрай широким та вичерпне визначення йому надати неможливо. При цьому у низці справ, зокрема *Niemietz проти Німеччини* (§ 29) [8] та *Botta проти Італії* (§ 32) [9], Суд наголошує, що приватне життя неможливо обмежити виключно «близьким колом осіб», воно також встановлює включає право на встановлення стосунків із зовнішнім світом та іншими людьми. В контексті будь-якого кримінального провадження, зокрема і при проведенні НС(Р)Д, відбувається інтервенція у приватне життя, що безсумнівно корелюється із положеннями згаданої статті 8 ЄКПЛ, однак лише коли це не перешкоджає нормальній і неминучій наслідки такого становища.

ЄСПЛ також неодноразово тлумачив положення статті 8 у контексті втручання у приватне спілкування. Конфіденційність спілкування має бути захищена у світлі обов'язку поваги до кореспонденції. У КПК відсутнє визначення чи перелік кореспонденції, що може несприятливо відобразитися на правах особи, в тому числі під час проведення НС(Р)Д пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, оскільки присутня законодавча невизначеність у цьому питанні. Чинний КПК передбачає лише визначення приватного спілкування, втім в досить абстрактній формі. Тому доцільним буде звернення до практики ЄСПЛ, який у низці своїх рішень встановлював, що саме входить до поняття «кореспонденції», повага до якої гарантується статтею 8 ЄКПЛ. В загальному вигляді, Суд до обсягу цього поняття включає, зокрема: листи приватного та професійного характеру (*Niemietz v. Germany, § 32 in fine*) [8], телефонні розмови з будь-якими особами (*Malone проти Сполученого Королівства, § 64*) [10], технології електронних комунікацій, серед яких телекси (*Christie проти Сполученого Королівства*) [11], повідомлення на пейджері (*Taylor-Sabori проти Сполученого Королівства*) [12], а також, звичайно і сучасніші засоби зв'язку, такі як електронні повідомлення, тобто e-mail (*Copland проти Сполученого Королівства, § 41*) [13], використання Інтернету (*Copland проти Сполученого Королівства, § 41*) [13], дані що зберігаються на електронних серверах (*Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH проти Австрії, § 45*) [14].

Щодо змісту втручання у приватне спілкування, зокрема у питаннях, що стосуються кореспонденції, ЄСПЛ акцентував увагу на тому, що форма і зміст кореспонденції, загалом, не мають значення, коли постає питання про втручання. Втручання може бути присутнє, зокрема, у такій формі: перегляд кореспонденції (*Copland проти Сполученого Королівства, § 33*) [13], знімання копій з кореспонденції (*Foxley проти Сполученого Королівства, § 30*) [15], перехоплення і запис (*Amann проти Швейцарії, § 45*) [16], пересилання третім особам (*Herczegfalvy проти Австрії, § 87–88*) [17] і т.д.

Частина 2 статті 8 ЄКПЛ закріплює положення щодо того, що право на повагу до приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції не є абсолютним і може бути обмежено. Органи державної влади можуть втручатись у здійснення зазначеного права у випадках, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Тобто, для того, щоб втручання у приватне спілкування було виправданим, його підстави мають бути чітко зафіксовані у національному законодавстві держави. В контексті законності також велику роль відіграє критерій «якості закону», який вимагає від закону доступності та передбачуваності для особи, на чому Суд неодноразово наголошував, зокрема у справі *Kennedy проти Сполученого Королівства, § 151* [18]. Крім цього, втручання має бути не лише законним, а й необхід-

ним у демократичному суспільстві. Аналіз позицій ЄСПЛ у аспекті необхідності у демократичному суспільстві дозволяє дійти висновку, що Суд ототожнює поняття «необхідність» із нагальною суспільною потребою. У рішенні *Z проти Фінляндії, § 94* Суд зауважує, що визначаючи, чи були оскаржувані заходи «необхідними в демократичному суспільстві», Суд розглядатиме, чи були причини, наведені для їх обґрунтування, релевантними та достатніми, а також чи були ці заходи пропорційними переслідуванню законним цілям [19].

У справі *Amann проти Швейцарії*, Суд розглядав питання щодо таємного нагляду і наголошував на необхідності забезпечення міри правового захисту від свавільного втручання органів державної влади в права, гарантовані пунктом 1 статті 8 ЄКПЛ. У рішенні зазначено, що фраза «відповідно до закону» не просто відсилає до внутрішнього законодавства, але також стосується якості закону, вимагаючи, щоб він був сумісний з принципом верховенства права, який прямо згадується в преамбулі до Конвенції ... Таким чином, ця фраза означає – і це впливає з об'єкта і мети статті 8 – що в національному законодавстві має бути передбачена міра правового захисту від свавільного втручання органів державної влади в права, гарантовані пунктом 1 статті 8. Особливо там, де повноваження виконавчої влади здійснюються таємно, ризики свавілля є очевидними [16]. Враховуючи вищезазначені вимоги, слід звернутися до національного законодавства і проаналізувати підстави втручання у приватне спілкування, а також засоби правового захисту від свавільного втручання.

Втручання у приватне спілкування, ураховуючи специфічний характер, повинно спрямовуватись виключно на досягнення законодавчо визначеної мети виявлення та запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину, встановлення його обставин, особи, яка вчинила злочин, якщо в інший спосіб неможливо досягти цієї мети [20]. Згідно із положеннями КПК, втручання у приватне спілкування можливо лише за умови, що відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Також, на законодавчому рівні встановлено обмеження щодо можливості здійснення втручання у приватне спілкування, застосування цього виду НС(Р)Д допускається виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Важливу роль в аспекті захисту від свавілля відіграє і чітке визначення суб'єктів, що мають повноваження на втручання у приватне спілкування. Як зазначається у частині 3 статті 246 КПК, рішення про проведення НС(Р)Д приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Частиною 6 цієї статті встановлено невичерпний перелік осіб, що можуть безпосередньо проводити НС(Р)Д, до них законодавець відносить слідчого, який здійснює досудове розслідування, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. При цьому КПК закріплює, що слідчий або прокурор своїм рішенням можуть залучити інших осіб до проведення НС(Р)Д. Крім цього, слідчий суддя має розглянути клопотання про проведення НС(Р)Д протягом 6 годин з моменту отримання та постановити ухвалу дозволу на проведення НС(Р)Д за умови, що прокурор або слідчий обґрунтує необхідність їх проведення за вимогами частини 3 статті 248 КПК [1].

Таким чином, можна стверджувати, що у національному законодавстві в загальних рисах дотримані вимоги

статті 8 ЄКПЛ в аспекті втручання у приватне спілкування. Зокрема, КПК закріплює підстави втручання у приватне спілкування, визначені статтями 246, 260–264. Вимога законності закріплена ЄКПЛ у формулюванні «коли втручання здійснюється згідно із законом», в українському законодавстві підставою для втручання визначено неможливість отримання відомостей в інший спосіб. Підстави втручання у приватне спілкування можна розділити на фактичні та юридичні. Фактичними підставами проведення процесуальних дій є наявність достатніх відомостей в матеріалах кримінального провадження, що свідчать про можливість досягнення мети відповідної процесуальної дії. Юридичними ж підставами у широкому розумінні є наявність відповідних законодавчих норм, що регламентують можливість проведення тієї чи іншої процесуальної дії, а у вузькому – відповідний процесуальний документ, складений згідно з встановленими законом вимогами, що надає право відповідному суб'єкту здійснювати ту чи іншу процесуальну дію [21, с. 60]. Також, у вітчизняному законодавстві містяться положення щодо виправданості втручання у приватне спілкування у демократичному суспільстві, яка пояснюється необхідністю ефективного та швидкого прийняття необхідних процесуальних рішень та здійснення процесуальних дій з метою розслідування

та притягнення до відповідальності за тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Висновки. Отже, в українському законодавстві відображено право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції, гарантоване статтею 8 ЄКПЛ. Крім цього, воно відповідає тим вимогам, що встановлені у частині 2 статті 8 стосовно можливості та виправданості обмеження вищезгаданого конвенційного права. Втручання у приватне спілкування має відбуватись виключно у випадках, чітко визначених національним законодавством, а також у цілях, що є необхідними у демократичному суспільстві, що означає необхідність достатності та релевантності причин втручання. При цьому, КПК не містить визначення і переліку кореспонденції, а також такого важливого аспекту, як форми втручання у приватне спілкування, що було б, на наш погляд, актуальним. З огляду на це, важливим є ознайомлення із рішеннями ЄСПЛ стосовно НС(Р)Д, які відображають не лише загальне уявлення про приватне спілкування та втручання в нього, а й динамічні зміни у суспільстві. Зокрема це стосується сфери технологічного прогресу, що беззаперечно має значний вплив на втручання уповноважених органів у процес приватного спілкування громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 19 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 19.04.2024).
2. Конституція України : Офіц. вид. Київ : Парлам. вид-во, 2001. 92 с.
3. Колесник В.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення: науково-практичний посібник. Київ: Прецедент, 2014. 135 с.
4. U.S. Supreme Court. *Katz v. United States*, 389 U.S. 347, 1967. URL: *Katz v. United States* :: 389 U.S. 347 (1967) :: Justia US Supreme Court Center (дата звернення: 19.04.2024).
5. Паршутін А.Б. Поняття втручання у приватне спілкування: теоретико-правова природа. *Право і суспільство*. 2018. № 5 частина 2. С. 227–232. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2018/5_2018/part_2/40.pdf (дата звернення: 19.04.2024).
6. Удовенко Ж. В. Процесуальні гарантії забезпечення права на невтручання в особисте і сімейне життя у кримінальному провадженні України: монографія / за заг. ред. В. І. Галагана. Київ : Центр учб. літ., 2021. 523 с.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 19.04.2024).
8. European Court of Human Rights. *Case of Niemietz v. Germany (72/1991/324/396)*: Judgment. Strasbourg : Council of Europe, 1992. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-57887%22> (дата звернення: 19.04.2024).
9. European Court of Human Rights. *Case of Botta v. Italy (153/1996/772/973)*: Judgment. Strasbourg: Council of Europe, 1998. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%22221439/93%22,%22itemid%22:%22001-58140%22> (дата звернення: 19.04.2024).
10. European Court of Human Rights. *Case of Malone v. the United Kingdom (Application no. 8691/79)*: Judgment. Strasbourg : Council of Europe, 1984. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:%22001-57533%22> (дата звернення: 19.04.2024).
11. European Court of Human Rights. *Case of Christie v. the United Kingdom (Application no. 28957/95)*: Judgment. Strasbourg : Council of Europe, 2002. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-60596%22> (дата звернення: 19.04.2024).
12. European Court of Human Rights. *Case of Taylor-Sabori v. the United Kingdom (Application no. 47114/99)*: Judgment. Strasbourg : Council of Europe, 2002. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-5879%22> (дата звернення: 19.04.2024).
13. European Court of Human Rights. *Case of Copland v. the United Kingdom (Application no. 62617/00)*: Judgment. Strasbourg : Council of Europe, 2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%222262617/00%22,%22itemid%22:%22001-79996%22> (дата звернення: 19.04.2024).
14. European Court of Human Rights. *Case of Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria (Application no. 74336/01)*: Judgment. Strasbourg : Council of Europe, 2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-82711%22> (дата звернення: 19.04.2024).
15. European Court of Human Rights. *Case of Foxley v. the United Kingdom (Application no. 33274/96)*: Judgment. Strasbourg : Council of Europe, 2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-58838%22> (дата звернення: 19.04.2024).
16. European Court of Human Rights. *Case of Amann v. Switzerland (Application no. 27798/95)*: Judgment. Strasbourg: Council of Europe, 2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22fulltext%22:%22Amann%20v.%20Switzerland%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-58497%22> (дата звернення: 19.04.2024).
17. European Court of Human Rights. *Case of Herczegfalvy v. Austria (Application no. 10533/83)*: Judgment. Strasbourg: Council of Europe, 1992. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-57781%22> (дата звернення: 19.04.2024).
18. European Court of Human Rights. *Case of Kennedy v. the United Kingdom (Application no. 26839/05)*: Judgment. Strasbourg: Council of Europe, 2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-98473%22> (дата звернення: 19.04.2024).
19. European Court of Human Rights. *Case of Z v. Finland (Application no. 22009/93)*: Judgment. Strasbourg: Council of Europe, 1997. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%2222009/93%22,%22itemid%22:%22001-58033%22> (дата звернення: 19.04.2024).
20. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко – Х.: Одиссей, 2013. 1104 с. URL: <http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/KPK-komentar.pdf> (дата звернення: 19.04.2024).
21. Сергеева Д.Б. Правові та фактичні підстави провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 4. С. 56–65. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2017_Sergeeva.pdf (дата звернення: 19.04.2024).